

LUDVIG HOLBERG (1684-1754)

DANMARKS FØRSTE BESTSELLER-FORFATTER

Ludvig Holbergs forfatterskab er enestående og fascinerende, hvilket også er årsag til, at han både er blevet kaldt den danske litteraturs fader og Danmarks første bestsellerforfatter. Men Holberg var meget mere end forfatter. Faktisk kan hans liv og karriere give de fleste både sved på panden og mindreværdskomplekser.

FRA BERGEN TIL BARON

Holberg bliver født i 1684 i den norske kystby Bergen, der på dette tidspunkt er den næststørste by i Rigsfællesskabet Danmark/Norge. Holbergs forældre dør, da han er barn, og som 17-årig rejser han i 1702 til København for at starte på Universitetet. Og Københavns Universitet kommer til at fylde meget i Holbergs liv. Han bliver professor i tre fag, nemlig metafysik, latin og historie, som er det fag af de tre, der står ham nærmest. Han er også rektor for Universitetet i et år, og i mange år bestyrer han Universitetets økonomi og ejendomme med stor succes.

Holberg rejser også i hele Europa i flere år, og da han i sine unge år ikke har mange penge, foregår mange af rejserne til fods. Holberg er både flittig og en dygtig forretningsmand, og han ender med at være en velhavende godsejer, der bliver udnævnt til baron. Alt i alt repræsenterer Holberg en imponerende rejse i social bevægelse og opstigen, som netop er mulig i datidens Enevælde, hvor borgerskabet får helt nye sociale muligheder i overgangen fra arve-adel til den rang-adel, som Holberg bliver en del af.

HOLBERGS FORFATTERSKAB

'Jeppe på Bjerget', 'Erasmus Montanus', 'Den Stundesløse', 'Jean de France' og 'Henrik og Pernille' er titler på nogle af Holbergs komedier. Og det er nok komedierne, Holberg er mest kendt for i offentligheden. Men selvom han skriver 33 komedier, udgør de kun en brøkdel af hans kæmpe forfatterskab. Holberg skriver i en periode på over 40 år og får udgivet mere end 20.000 sider inden for mange forskellige genrer. En stor del af hans forfatterskab er faglitteratur inden for så forskellige områder som filosofi, historie, teologi, jura, økonomi og naturvidenskab. Men han får også sat så stort et aftryk på den danske skønlitteratur, at han ofte bliver betegnet som fader til den danske litteratur. Det skyldes, at han grundlægger en del genrer, der stadig lever i bedste velgående. Komedierne er et eksempel, men faktisk skaber han også via sine Moralske Tanker og Epistler (breve) grundlaget for det essay, der i dag er en af de tre skriftlige genrer i gymnasiet. Det er Holberg, som definerer essayet som en nysgerrigt spørgende, undersøgende og argumenterende refleksion over et emne. Man kan med lidt god vilje også kalde Holberg den første danske science fiction-forfatter, da han skriver den satiriske roman 'Niels Klims underjordiske Rejse' (1741) om en ung norsk student, der rejser til jordens indre og i mærkelige fremtidsvisioner og -billeder møder nogle af de forskellige planeter og samfund, der eksisterer der.

HOLBERG OG OPLYSNINGSTIDEN

Holbergs liv og forfatterskab udfolder sig inden for den kultur- og litteraturhistoriske periode, vi kalder Oplysningstiden, og som i Europa udfoldes i 1700-tallet og i Danmark i sidste halvdel af 1700-tallet. Også i denne sammenhæng er Holberg en førende figur i datidens danske kulturelle liv og udvikling. Han er en af de personligheder, der forsøger at sprede oplysningstanker i samfundet, og han er ganske moderne i sit syn på mange samfundsområder – eksempelvis taler han hele livet varmt for en større ligestilling mellem kønnene. Oplysningsprojektet fortsætter renæssancens sekularisering, altså løsrivelsen af samfund og videnskab fra en religiøs virkelighedsforklaring. Udgangspunktet for oplysningstidens tænkere er, at alle mennesker er fornuftsvæsner, så hvis bare mennesker tør – og vil – bruge fornuften, vil verden blive et bedre sted at leve i. Oplysning handler om at hjælpe fornuften på vej i mennesket og i samfundet, så fordomme og indgroede vaner kan ryddes af vejen. Det giver sig udslag i en tænkning, der har fokus på viden og erfaring, og som forsøger at forklare og argumentere for menneskers formål og rettigheder ud fra fornuftsbaserede og rationelle perspektiver. Man kunne tro, at man i oplysningstiden opgiver kristendommen som en gammel og fordomsfuld måde at forklare verden på, men tværtimod tager teologerne udfordringen op og tænker rationalisme og kristendom sammen. Resultatet er deismen, der fastholder, at Gud er verdens skaber. Det nye i deismen er forestillingen om, at Gud efter verdens skabelse trak sig tilbage fra skaberværket og overlod det til menneskets fornuft selv at indrette verden. Så Holberg betvivler ikke Guds eksistens, og man finder ikke direkte religionskritik i hans værker.